

Talent opsøges!

Af ULRIK HØY

30. september 2010

Tidligere på året modtog dirigent og korleder Mads Bille Ridderkorset for sin mangeårige indsats for musikken i Herning.

Billes indsats er usædvanlig, ja så usædvanlig, at den balancerer på kanten af unational virksomhed.

Bille søger nemlig ikke talenter, han opsøger dem, og det er forskellen på den mildt afslappede og rekreative attitude, der kendetegner de fleste af os og så ildsjælen. Mads Bille tilhører sidste kategori, og det kendetegner hans virke gennem mere end 25 år. Talent opsøges! Det er sagen, så Bille holder nøje øje med de lokale folkeskoler og melder sin ankomst for at hapse talentet.

Hans målgruppe er drenge i 3. klasse, for det er den gode alder, hvor stemmen kan formes, sindet er modtageligt, og monstro drengene af egen drift ville opsøge Herning kirkes drengekor? Selvfølgelig ikke. Af egen drift ville de gå til fodbold, nu trækkes de ind i noget, som de færreste havde drømt om, og drengene kommer hverken fra hjem med klaver eller veluddannede miljøer, de kommer fra almindelige hjem -nu og da slet ingen hjem.

Til gengæld bliver koret en tryk base, hvor talentet udvikles, fællesskabet fremmes, og drengene kan se frem til spændende oplevelser i form af koncerter, rejser, optræden rundt om i landet, og det lyder alt sammen så herligt og inspirerende, at spørgsmålet giver sig selv: Hvorfor er der ikke flere Mads Bille i Danmark? Hvorfor er der ikke flere musikalske ildsjæle? Hvorfor er der ikke flere lærere og pædagoger, der vier deres liv til en målrettet indsats som korledere, dirigenter, skabere af musikskoler, oprettelse af videntcentre for unge stemmer osv. osv. Svaret blæser i vinden, men det er faktisk ikke forbudt at øve en særlig indsats i dette land.

Det gør ganske mange, især i sportens verden, der rider på en bølge af lokal, regional, national og global opmærksomhed. Intet mindre. Sporten nyder mildt sagt stor bevågenhed, så stor, at det der samler entusiasmen i små og store danske bysamfund, det er fodboldholdet og håndboldholdet.

Der er småbyer, hvis navne dårlig nok figurerer på landkortet. Alligevel har de et professionelt håndboldhold, der spiller i superligaen, og hvad har bragt det så vidt? Penge, vilje, ambition, ønsket om at sætte byen på landkortet og så talent. Det sidste søger man ikke. Det opsøger man, det er nøglen til forståelse af moderne sport og den umådelige appel det kan have i lokalsamfundet.

Der skal penge til, der skal vilje til, det kræver en fælles indsats og målrettet virksomhed, og det har for længst etableret sig i sportens verden.

Det er snart mange år siden, at »talentspejdere« dukkede op på lokale fodboldtribuner. Nu flyver de hid og did fra kontinent til kontinent på jagt efter talenter, og en lang række danske fodboldklubber har knyttet talentskoler til sig. Alligevel er fodbolddrengene en 14-15 år, før

karrieren tegner sig. Talentet i drengekorret fanges tidligere, i 9-10 års alderen, for her kan drengestemmen formes, indtil overgangsalderen siger stop og gelejder drengene videre til næste fase.

MADS Bille har i årenes løb været, om ikke hofleverandør, så hovedleverandør til Musikkonservatoriet i Aarhus, operakor og anden voksen sangudøvelse, så der er kontinuitet i forløbet.

I tilgift er der føjet et pigekor til, MidtVest Pigekor, som er frugten af den nyskabelse, der kom til i år 2000, Den Jyske Sangskole, i daglig tale »Genklang«. I 2006 fulgte et nyt initiativ, Videncenter for Unge Stemmer, der varetager en national opgave med at fremme sangen i Danmark.

Hvordan står det så til med den, sangen i Danmark? Det er et godt spørgsmål - det er også et lidt grimt spørgsmål - for ligeså godt det står til med talenternes sang, ligeså sløjt forekommer det at stå til med fællessangen i Danmark. Det er i hvert fald det indtryk, der melder sig hos den subjektive iagttager og medlytter efter en lang dags konference om emnet på Musikkonservatoriet i Aarhus. Konferencen var arrangeret af »Genklang«, og spørgsmålet lød i al sin forjættende enkelhed: »Hvorfor er det vigtigt at synge?« Svaret er, og var, at det er vigtigt af mange grunde, så associationerne fløj frit omkring: Det fremmer fællesskabet, det øger lydhørheden, det placerer den enkelte i en større sammenhæng, det stimulerer livsglæde, det aktiverer følelser, det nedbryder barrierer, sangen er et universelt mødested, det giver en stærk oplevelse af individ og kollektivitet på samme tid, i sangen bruger man alle sanser, og sangen er bevægende, når man bevæger kroppen samtidig (man synger bedst, når man står op), og så er sangen sprogligt berigende, den bærer kulturen videre, og da stemmen er et organ, skal stemmen motioneres ligesom alle andre organer. Og meget mere til.

»Sangen har lysning«, som Bjørnstjerne Bjørnson digtede i 1872, og digtet er et veritabelt katalog af dyder. Oluf Ring satte melodi på i 1937, og sangen hører til de ganske få, der er sluppet gennem nåleøjet til den ene udgave af Højskolesangbogen efter den anden. Alt vedrørende sangens dyder og fortræffeligheder er opregnet hos Bjørnson, og da sangen hører hjemme i den absolutte periferi af fællessangen i Danmark og kun kendes af de færreste, så er der en pointe her.

Den vender vi tilbage til.

Der var ingen problemer med at associere de positive sider frem ved denne veloplagte konference.

Problemet er, at det ikke når ud til flere, end tilfældet er. Der er masser af talentfuld sang i det etablerede danske musikliv. Dirigenten Michael Bojesen er således et yderst respekteret navn, og han har nået alt, hvad man kan nå i dansk musikliv. Han har dirigeret de betydende kor, han komponerer, hans rejseaktiviteter er manifesterede, og når Danmarks Radio indvier et meget omtalt, meget dyrt og ekstravagant koncerthus, så er det Michael Bojesen, der står i kulissen og er medleder af slagets gang.

Hvad der gjorde særligt indtryk på ham hin minderige aften, hvor Koncerthuset blev indviet med kongehuset på første parket og det halve kongerige som medlytter og medseer? Fællessangen.

»I Danmark er jeg født«, H. C. Andersens mageløse digt fra 1850 med Poul Schierbecks ikke mindre medrivende melodi fra 1926. Det tredje vers blev pillet ud for ikke at støde mindre nationalt stemte gemytter på manchetterne, men det er ikke pointen, selvom fraværet af tredje vers med

den selvbevidste danskhed måske virker lidt konfliktsky. Nej, pointen er, at sangen løftede sig, fællessangen, og hvem kunne vide, at det lige præcist blev den, der fremkaldte de stærkeste følelser? Det kunne ingen heller vide. Det kunne meget vel have været modsat, for fællessangen i Danmark er i nød. Vi synger ikke meget sammen, og hvis vi endelig gør det, skal det helst være blandt ligesindede. Nu vovede DR og Michael Bojesen pelsen med et indslag, der var lidt af et vovestykke. Skræks scenariet er jo, at orkestret spiller, de færreste synger rigtig med, lidt flere mumler i forbifarten, thi vi lever i mumlegøgernes fædreland, alt imens minespil giver til kende, at dette indslag gerne snart må overstås, så vi kan komme videre.

HVORFOR? Fordi nationale tilkendegivelser er kontroversielle. De spreder mere, end de samler.

En del oplever dem som ekskluderende i stedet for det modsatte: inkluderende. Her opstod der et smukt inkluderende øjeblik trods fællessangens noget kuldslåede status i det moderne Danmark, og netop den pointe, det inkluderende kontra det ekskluderende, var pointen i Henrik Marstals indlæg.

Marstal er et frygtelig begavet og veltalende væsen og musikalsk som bare pokker. Han er også lidt af en mytedræber. Fænomenet »den danske sangskat« er i hans øjne såre problematisk, for vi har aldrig haft sådan en! Vi har adskillige skatte, det er noget andet, og Højskolesangbogens sangskat er en af dem. Men kun en, og for at understrege det, har Marstal selv givet sit bud på den danske sangskat. Han har skrevet om danskheden i lyset af Benny Andersens digtning, »Borger i smilets land«, og han er også filosofen, der gør sig tanker om al den lyd, der omsvæver os. »Jeg lytter - altså er jeg«. Marstal har endvidere stået i spidsen for en større betænkning om den rytmiske musiks vilkår, så han er her og der og alle vegne. Især er han dog den, der pirker til dovenskaben i nationalt konservative gemytter, for han ved alt om Højskolesangbogen og dens skæbne fra første udgave i 1894 til attende udgave i 2006. Ifølge Marstals optælling har omkring 2300 sange gjort ophold i nationalklenodiet i kortere og længere tid, i en eller flere udgaver, og af disse flere tusinde sange har omkring et halvt hundrede holdt skansen. De er der endnu. De udgør kerneværdierne i fænomenet »Den danske Sangskat«. Med al den nidkærhed og talent kan man roligt konkludere, at når sangen og sangerne først er nået frem til kapaciteter som Mads Bille, Michael Bojesen og Henrik Marstal, så er alt godt.

Så er der ingen smalle steder i Bredgade, hverken i Herning eller nabobyen Holstebro for den sags skyld, der har en af de største og mest veletablerede musikskoler i landet. Hvad er så problemet? Problemet er de sorte huller i det danske sanglandskab, for de er store. Det ene sorte hul hedder den danske folkeskole, det andet dansk familieliv, det tredje de danske arbejdspladser.

Lægger man de tre sorte huller sammen, er der virkelig behov for lys over land! Lad os anskue de enkelte sorte huller individuelt for det enkelte hver for sig. Folkeskolen først: Konferencens deltagere består af noble mennesker, der fører nobel tale, så lad os pakke det ud her. Folkeskolen er en jammer, og det kan ikke nytte at iklæde den skønnere gevandter. Det faglige niveau er i knibe, og det gælder alle fag.

Senest er dansk og matematik oppe at vende. Der skal gøres noget - mere. Hvad sangen angår, er den næsten forsvundet som fag. Der er fællessang på adskillige skoler, og en del skoler har genoptaget morgensang som en god og samlende faktor.

Sangen som fag er næsten forsvundet fra skemaet, og der uddannes ikke længere deciderede musiklærere på landets seminarier. Sang og musik som såkaldt linjefag er lagt i mølpose, og det betyder, at det tidligere faste repertoire af danske sange glider ud. Børn og unge kan masser af

nye sange, men traditionen glider ud, og ædelstenene i den danske sangskat forsvinder i glemsel. Det er trist. Det er et tab, et domænetab af national identitet, og selvom det siges nok så urbant på konferencen, så er det situationen dags dato i den danske folkeskole. Her rækker det ikke til med prægtige ildsjæle som Mads Bille og ihærdige musikskoleledere som Martin Gade i Holstebro, for de opererer uden for folkeskolen, alt imens folkeskolen forsømmer sin opgave. Jamen, er det folkeskolens skyld? Nej, det er grundlæggende folketingets skyld, fordi det politiske Danmark slog af på fordringen dengang i 1960'erne og 70'erne. Måske de folkevalgte skulle overveje at slå til igen, så folkeskolens børn og unge fik det basale med i bagagen.

DET andet sorte hul er det danske familieliv, hvor man nødig og helst ikke synger sammen, undtagen i tilfælde af børnefødselsdag. Der gives undtagelser. Det almindelige billede er, at selvom det danske familieliv er fyldt til bristepunktet med lyd - så er det sagt - så er fællessangen ikke en del af lyden. De færreste hjem har sangbøger af kvalitet stående på reolen. De færreste hjem finder sangbøger frem i festens anledning. I bedste fald synger man efter de omdelte lejlighedssange og lykkelig den, der har en velopløst lejlighedsdigter i slægtens midte. Vi kan ligeså godt bryde sammen og tilstå, at fællessangen i det danske familieliv hverken er en jammer eller det modsatte al den stund den reelt er ikkeeksisterende.

Gudskelov kan man blive glad og tilfreds på andre måder, men det er synd for samværet og de talrige familiesammenkomster, at snakken og passiviteten og samtalen og ævlet og alle ordene kun sjældent får en pause, hvor de kan slappe af og samle sig på ny under indtryk af fællessangen. Den fællessang, der rummer så mange kvaliteter. Enhver har oplevet, at diskussioner om politik sætter ondt blod. Tilsat sprut bliver snakken rigtig ond. Hvad med et tilskud af sangbøger og fællessange fra den danske sangskat som supplement til snakken?! Det tredje sorte hul er de danske arbejdspladser, hvor ingen fællessang opstiger fra hverken computere eller drejebænke. Der er ellers tid nok.

I stedet for at fylde sig med frokost, så kunne man synge sammen og nape en bid mad! Hvorfor gør man det ikke? Fordi man har glemt det, fordi stemmen er tørret ind, og fordi det opleves som et anslag mod den personlige integritet, hvortil kommer, at blufærdigheden har holdt flyttedag. Mangen dansker vil opleve det mindre stødende at smide klunset og danse nøgne omkring på bordene. At synge sammen derimod vil antaste blufærdigheden i en grad, så selv kårne ateister vil slå syv kors for sig. Vi er med andre ord kommet lidt på afstand af de mere noble dele af de suveræne livsytringer og en hel del nærmere de mindre noble.

DEN måske vanskeligste blokering ligger i forsoningen. Netop den. Der er noget decideret uhyggeligt ved at udføre aktiviteter, der har et forsonende skær over sig. Så hellere den distante omgang og reserverede distance end risikoen for at falde pladask ind i »sangens rum«, som er et andet end ordenes rum, meningernes rum, uenighedernes.

Sangens rum er noget fjerde eller syvende, og det ved enhver professionel sanger, som det ene øjeblik befinder sig i den menneskelige disharmoni for ikke at sige kakofoni, det næste øjeblik svæver ind i den samklang, der for en stund suspenderer al misnøje.

Summa summarum: Der er masser af kvalificeret sang i de professionelle kredse i Danmark.

De bedste kor befinder sig i verdensklassen, talrige amatørkor samles i det danske land - det er faktisk en regulær folkebevægelse med to-trehundrede tusinder deltagere, og man kan bare melde sig. Det lyser op, thi sangen har lysning, men der skal godt nok et par forstærkere på for at oplyse de sorte huller. Lad os alligevel citere første vers af Bjørnstjerne Bjørnsons hit fra

dansktoppen 1872: Sangen har lysning, og derfor den gyder over dit arbejde forklarelsens skin; sangen har varme, og derfor den bryder stivhed og frost, så det tør i dit sind.

Sangen har evighed, derfor den skyder fortid og fremtid i hob for dit syn, tænder uendelig attrå og flyder bort i et lyshav af længsler og lyn.

P. S. Det er ikke sort alt sammen. Aldrig har der været så mange eksemplarer af Højskolesangbogen i omløb som nu. Det begyndte med 5-10.000 solgte eksemplarer fra 1894 og frem, fortsatte med 50.000 i mellemkrigstiden og toppede med 17. udgave, der i perioden 1989 til 2006 solgte formidable 550.000 eksemplarer.

De kloge mener, at 18. udgave nok skal slå den rekord, så det er da et opbyggeligt paradoks. Den danske folkehøjskole har for længst mistet status som noget, det øvrige samfund spejler sig i og tager pejling efter. Højskolen er i dag et tilbud blandt mange andre i sektoren for uddannelse.

Alt imens »Den blå« -klenodiet, manualen, kronjuvelen i Den Danske Sangskat -stryger til tops som alle tiders bestseller.